

TASHQI SAVDO VA INVESTITSİYALAR: RIVOJLANISHNING ASOSIY OMILLARI

Abdullajonov Sh.D.

Qo'qon Universiteti o'qituvchisi

abdavron94@gmail.com (+998 907857557)

To'xtasinov O.O.

Qo'qon universitetining Xalqaro turizm va iqtisodiyot fakulteti Iqtisodiyot yo'nalishi EK-5-

24-guruhining 1-bosqich talabasi

ozodbektuxtasinov736@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola tashqi savdo va investitsiyalarning mamlakat iqtisodiyotidagi muhim o'rni va ahamiyatini tahlil qiladi. Tashqi savdo va investitsiyalar iqtisodiy barqarorlik va o'sishni ta'minlashda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Mamlakatlarning iqtisodiy o'sishiga, yangi texnologiyalar va innovatsiyalarni joriy etishga, hamda jamiyatning farovonligini oshirishga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Maqolada tashqi savdo va investitsiyalarni boshqarishning nazariy asoslari, ularga ta'sir etuvchi omillar, shuningdek, global iqtisodiyotda yuz berayotgan o'zgarishlar va ularning mamlakatlarning tashqi iqtisodiy aloqalariga qanday ta'sir qilishi ko'rib chiqiladi. Maqola, shuningdek, mamlakatlar o'rtasida investitsiyalar va savdo almashinuvi uchun qulay muhit yaratish zarurligini, buni amalga oshirish uchun qanday strategiyalar va siyosatlar qo'llanishi kerakligini muhokama qiladi. Investitsiyalarga jalb qilishning eng samarali usullari va ularga erishishning yo'llari haqida ham batafsil fikrlar bildiriladi.

Kalit so'zlar: tashqi savdo, investitsiyalar, iqtisodiy o'sish, global iqtisodiy, savdo siyosati, investitsiyalarni jalb qilish, savdo strategiyalar, izamonaviy metodologiyasi:

Kirish

Tashqi savdo va investitsiya davlatlarning iqtisodiy rivojlanishining ajralmas qismi bo'lib, bugungi globallashuv jarayonida ularning roli yanada ortib bormoqda. Bunday iqtisodiy faoliyat mamlakatlarga nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, balki xalqaro maydonda o'z pozitsiyasini mustahkamlash imkoniyatini beradi. Tashqi savdo orqali davlatlar o'z ehtiyojlariga mos mahsulot va xizmatlarni import qiladi, eksport orqali esa ichki iqtisodiy salohiyatni rivojlantiradi va chet el bozorlarida o'z o'rnini egallaydi. Shu bilan birga, investitsiyalar zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, yangi ish o'rinlari yaratish va ichki infratuzilmani yaxshilashga xizmat qiladi.

Bugungi iqtisodiy sharoitda xalqaro savdo va investitsiyalarning dolzarbligi shunchalik kattaki, har bir davlat ushbu sohalarini rivojlantirish uchun o'ziga xos strategiyalar ishlab chiqishga intilmoqda. Bu jarayonda iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, xorijiy investorlar uchun qulay muhit yaratish, transport va logistika infratuzilmasini takomillashtirish kabi omillar muhim o'rin tutadi.

Bugungi iqtisodiy sharoitda xalqaro savdo va investitsiyalarning dolzarbligi shunchalik kattaki, har bir davlat ushbu sohalarini rivojlantirish uchun o'ziga xos strategiyalar ishlab chiqishga intilmoqda. Bu jarayonda iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, xorijiy investorlar uchun qulay muhit yaratish, transport va logistika infratuzilmasini takomillashtirish kabi omillar muhim o'rin tutadi. Shuningdek, tashqi savdo va investitsiya sohasida muvaffaqiyatga erishish uchun xalqaro standartlarga moslashish, texnologiyalar almashinuvi, ixtisoslashgan kadrlar tayyorlash va yuqori sifatli mahsulotlar ishlab chiqarishga e'tibor qaratish zarur.

O'zbekiston misolida esa ushbu jarayonlar o'ziga xos rivojlanish dinamikasiga ega bo'lib, mamlakatning iqtisodiy siyosati va global integratsiyaga bo'lgan intilishlari bilan chambarchas bog'liq. Mazkur maqolada tashqi savdo va investitsiyaning mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni, ularni rivojlantirish yo'nalishlari va muammolar haqida batafsil tahlil keltiriladi. Xususan, O'zbekistonning tashqi savdo salohiyati va investitsion muhiti, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari muhokama qilinadi.

Asosiy qism

Tashqi savdoning ahamiyati. Tashqi savdo milliy iqtisodiyotga quyidagi asosiy foydalarni olib keladi:

Resurslar samaradorligi: Davlat o'zida mavjud bo'lmagan resurslarni boshqa mamlakatlardan import qilish orqali ichki ehtiyojlarni qondiradi. Bu nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki resurslarni taqsimlashda optimallik yaratadi.

Texnologiyalar almashinuvi: Tashqi savdo xorijiy texnologiyalar va innovatsiyalarni mamlakatga olib kirishga imkon beradi. Innovatsiyalarni import qilish orqali yangi sanoat tarmoqlari rivojlanishi va mavjud ishlab chiqarish samaradorligi oshadi.

Ish o'rinlari yaratish: Eksport sohalarining kengayishi orqali yangi ish o'rinlari yaratiladi. Tashqi savdo nafaqat ishlab chiqarishni kengaytiradi, balki mehnat bozorida yangi imkoniyatlar yaratadi.

Valyuta zaxiralarini oshirish: Eksport faoliyatining kuchayishi milliy valyutalarning barqarorligini ta'minlaydi. Bu iqtisodiy barqarorlikni oshiradi va davlatning xalqaro moliya bozoridagi o'rnini mustahkamlaydi.

Xalqaro aloqalarni mustahkamlash: Savdo jarayonlari orqali boshqa davlatlar bilan strategik hamkorlik rivojlanadi. Bu nafaqat iqtisodiy, balki siyosiy aloqalarni ham kuchaytiradi.

Investitsiyalarning Roli: Investitsiyalar iqtisodiy o'sish va taraqqiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchlaridan biri hisoblanadi. Chet el investitsiyalari quyidagi jihatlarida muhim rol o'ynaydi:

1. Kapital oqimi: Investitsiyalar orqali iqtisodiyotga qo'shimcha moliyaviy resurslar kirib keladi. Bu resurslar yangi loyihalar va rivojlanishga turtki beradi.
2. Ishlab chiqarish quvvatlari: Zamonaviy texnologiyalar va yangi ishlab chiqarish obyektlari tashkil etiladi. Investitsiyalar nafaqat moliyaviy resurslar, balki texnologik taraqqiyotni ham keltiradi.
3. Bozorlarning kengayishi: Investitsiyalar yangi bozorlarga kirish imkonini yaratadi. Bu esa mamlakatning eksport salohiyatini oshiradi va iqtisodiyotni diversifikatsiya qiladi.
4. Ishbilarmonlik muhiti: Investitsiyalar jalb qilish orqali mamlakatning xalqaro maydondagi imidji oshadi. Yaxshi investitsiya muhiti mamlakatni jahon bozorida raqobatbardosh qiladi.
5. Yuqori malakali kadrlarni jalb qilish: Investitsiya loyihalari doirasida xorijiy tajriba va bilimlar mamlakatga kirib keladi. Bu kadrlar malakasi oshishiga va innovatsion rivojlanishga turtki beradi.

O'zbekistonda tashqi savdo va investitsiyalar: So'nggi yillarda O'zbekiston hukumati tashqi savdo va investitsiyalarni rivojlantirish bo'yicha muhim qadamlar qo'ydi. Xususan:

- Savdo siyosatini liberallashtirish: Tashqi savdoga doir tarif va notarif cheklovlar qisqartirildi.
- Investitsiya muhitini yaxshilash: Chet el investorlari uchun qulay sharoitlar yaratildi, jumladan, soliqlarning kamaytirilishi va erkin iqtisodiy zonalarining tashkil etilishi.

- Transport infratuzilmasini rivojlantirish: Xalqaro transport yo'llarini modernizatsiya qilish orqali tashqi savdo hajmi oshirildi.

- Eksportni diversifikatsiya qilish: Yangi mahsulotlarni eksport qilish va bozorlarni kengaytirish uchun strategiyalar ishlab chiqildi.

- Texnoparklar va klasterlar tashkil etish: Innovatsion sohalarga investitsiyalar jalb qilish orqali raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarishga e'tibor qaratildi.

- Bundan tashqari, O'zbekistonning xalqaro tashkilotlarga qo'shilishi, jumladan, Jahon Savdo Tashkilotiga (WTO) a'zo bo'lish bo'yicha olib borilayotgan ishlar tashqi savdo siyosatini yanada kuchaytiradi. Ushbu jarayon O'zbekiston mahsulotlarini xalqaro standartlarga moslashtirishga va eksport salohiyatini kengaytirishga xizmat qiladi.

Muammolar va Takliflar

Tashqi savdo va investitsiyalarni yanada rivojlantirish uchun quyidagi muammolarni hal qilish zarur:

- Byurokratik to'siqlar: Tadbirkorlik va investorlar uchun ortiqcha ma'muriy talablarni qisqartirish.

- Kadrlar malakasini oshirish: Xalqaro savdo va investitsiya sohasida raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash.

- Diversifikatsiya: Eksport mahsulotlarining turlicligini oshirish va yangi bozorlarni izlash.

- Barqarorlikni ta'minlash: Qonunchilik va iqtisodiy siyosatdagi barqarorlikni ta'minlash orqali investorlar ishonchini mustahkamlash.

- Xalqaro standartlarni joriy etish: Mahsulotlarning sifatini oshirish va xalqaro bozorlarga moslashish uchun zamonaviy standartlarni qo'llash.

- Raqamlashtirish: Savdo va investitsiya jarayonlarini avtomatlashtirish orqali samaradorlikni oshirish.

- Shuningdek, logistika va transport infratuzilmasini takomillashtirish, eksportchilarni qo'llab-quvvatlash dasturlarini kuchaytirish ham muhim ahamiyatga ega. Xorijiy investorlar bilan uzoq muddatli strategik hamkorlik o'rnatish uchun davlat kafolatlari va qulay qonunchilik bazasini yaratish talab etiladi.

Xulosa

Tashqi savdo va investitsiyalar davlatning iqtisodiy barqarorligi va rivojlanishini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bugungi globallashuv davrida iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, xalqaro bozor talablariga moslashish va innovatsiyalarni joriy etish orqali mamlakatlar o'z iqtisodiy kuchini oshirishi mumkin. Shu bilan birga, samarali tashqi savdo siyosati va investitsiya muhitini shakllantirish uzoq muddatli iqtisodiy muvaffaqiyatning asosi hisoblanadi.

O'zbekiston misolida tashqi savdo va investitsiyalar sohasida olib borilayotgan islohotlar ijobiy natijalar bermoqda. Eksportning diversifikatsiyasi, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, transport infratuzilmasini takomillashtirish va xalqaro hamkorlikni kengaytirish orqali mamlakat iqtisodiyoti yanada mustahkamlanmoqda. Shu bilan birga, xalqaro standartlarni joriy qilish, raqamlashtirish va innovatsion texnologiyalarga e'tibor qaratish kelajakda mamlakatning global bozor raqobatbardoshligini oshiradi. Kelgusida O'zbekistonning muvaffaqiyat kaliti sifatida chet el investorlari uchun qulay muhit yaratish, eksport hajmini oshirish va mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor berilishi zarur. Ushbu yondashuvlar nafaqat iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga, balki xalq farovonligini oshirishga ham xizmat qiladi. Shu bois,

tashqi savdo va investitsiyalarga doir strategiyalarni amalga oshirish mamlakatning uzoq muddatli rivojlanishida asosiy yo‘nalish bo‘lib qoladi.

Buning uchun asosiysi O‘zbekistonda yaxshi kadrlarni chiqarish ,agar biz ta’limga katta e’tibor bersak va o‘z ustimizda yaxshilab ishlasak albatta kelajakda yaxshi kadrlar chiqadi va yanada tashqi va ichki savdoda yuksalamiz.Hozir biz yaxshilab o‘z ustimizda ishlab, kichik-kichik qadamlar bilan boshlasak , albatta bu o‘z samarasini beradi. Katta –katta g‘alabalar - kichik qadamdan boshlanadi. Shuni aytishim kerakki, hozirda muhtaram Prezidentimiz Shavkat Miromonovich Mirziyoyev tomonlaridan tashkil qilinayotgan yangiliklar va tashabbuskor islohotlar o‘z samarasini bermoqda. Buning uchun Prezidentimizga o‘z minnatdorchligimizni bildiramiz!

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Davronjon, A., & Gulmira, A. (2023). INVEST IN THE BUSINESS OF THE FUTURE: CLOUD COMPUTING. *Academia Science Repository*, 4(5), 94-101.
2. Shokirjon o‘g‘li, A. D. (2024). OZBEKISTONDA TALIM VA TALIMDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINI ORNI. *Kokand University Research Base*, 387-389.
3. Shokirjon o‘g‘li, Abdullajonov, D. S., & qizi Kasimova, G. K. DEVELOP A TRAINING PROGRAM FOR YOUNG PROFESSIONALS IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS, WHICH IS THE CORE OF CYBERSECURITY.
4. Shokirjon o‘g‘li, A. D., & Niginaxon, A. (2023). BUGUNGI KUNDA TA’LIM TIZIMI VA ZAMONAVIY AXBOROT TEXNOLOGIYALARI. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 76-78.
5. Shokirjon o‘g‘li, A. D. (2023). DAVLATNING IQTISODIY OSISHIDA INKLYUZIV VA EKSTRAKTIV INSTITUTLARNING ORNI. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 32-35.
6. Shokirjon o‘g‘li, A. D. (2023). KITOB VA KITOBXONLIK–INSON MA’NAVIYATINING KO‘ZGUSI. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 83-85.
7. Mashhura, A., & Davronjon, A. (2023). BUGUNGI KUNDA RAQAMLIY TEXNALOGIYALAR IMKONIYATLARI. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 1190-1192.
8. Shokirjon o‘g‘li, A. D. (2023). BOSHLANG‘ICH TA’LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA QARATILGAN ZAMONAVIY YONDASHUVLARNING MAQSAD VA VAZIFASI. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 658-660.
9. Shokirjon o‘g‘li, A. D. (2023). MAKTABGACHA TA’LIM TIZIMINING XUSUSIYLASHUVI. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 790-791.
10. Krugman, P. R., Obstfeld, M., & Melitz, M. J. (2018). *International Economics: Theory and Policy* (10th ed.). Pearson.
11. Khurshid Gafurov. (2021). Economic Performance of Kazakhstan and Uzbekistan Since Independence: Impacts of Selected Economic Policies and Institutions. Conference paper: Uzbekistan on The Way to Third Renaissance: Harmony of Ethnocultural, Historical and Economic Aspects. «Innovatsion rivojlanish nashryoti. <https://doi.org/10.54613/001069>
12. Nishonkulov Shohruhxon, & Gafurov Khurshid. (2023). THE IMPACT OF UZBEKISTAN’S FOREIGN DEBT ON THE GROSS DOMESTIC PRODUCT. *QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 1(1), 265–267. <https://doi.org/10.54613/ku.v1i1.431>

13. Мелибаева Г.Н. (2024). ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПУТЕМ ПРИМЕНЕНИЯ МАРКЕТИНГОВЫХ ИННОВАЦИЙ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА. Экономика и социум, (6-2 (121)), 1215-1220.
14. Melibaeva G. (2024). ORGANIZATIONAL BEHAVIOR AND BUSINESS PSYCHOLOGY. QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 10(10), 48–50. <https://doi.org/10.54613/ku.v10i10.907>.
15. Melibaeva Gulxon Nazrullaevna. (2023). AN OVERVIEW OF THE FUNCTION OF HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN EMPLOYEE PERFORMANCE AND MOTIVATION. QO‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 9(9), 117–121. <https://doi.org/10.54613/ku.v9i9.850>
16. Мелибаева Г.Н. ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ CRM-СИСТЕМ КАК ИНСТРУМЕНТА УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ В ОРГАНИЗАЦИИ // Экономика и социум. 2023. №5-2 (108). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-ispolzovaniya-crm-sistem-kak-instrumenta-upravleniya-personalom-v-organizatsii> (дата обращения: 17.09.2024).
17. A. A. Yusupov. (2024). ANALYSIS OF THE ORGANIZATIONAL MECHANISM OF EFFECTIVE USE OF HUMAN RESOURCES IN SMALL BUSINESS SUBJECTS IN UZBEKISTAN. European Journal of Economics, Finance and Business Development, 2(5), 70–73. Retrieved from <https://europeanscience.org/index.php/2/article/view/630>
18. Yusupov Abbosxon Aliyevich. (2023). METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF USING HUMAN RESOURCES IN THE ACTIVITY OF SMALL BUSINESS SUBJECTS. Intent Research Scientific Journal, 2(3), 182–187. Retrieved from <https://intentresearch.org/index.php/irsj/article/view/67>
19. Yusupov, A. A. (2023). KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATIDA INSON RESURSLARIDAN FOYDALANISHNING METODOLOGIK ASOSLARI. QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 7, 46-48.
20. Aliyevich, Y. A. (2023). O ‘ZBEKISTON IQTISODIY SHAROITIDA INSON RESURSLARIDAN FOYDALANISHDAGI FAOLIYAT TURLARI. QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 1, 76-78
21. Yusupov Abbosxon Aliyevich. (2023). METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF USING HUMAN RESOURCES IN THE ACTIVITY OF SMALL BUSINESS SUBJECTS. Intent Research Scientific Journal, 2(3), 182–187. Retrieved from <https://intentresearch.org/index.php/irsj/article/view/67>
22. Юсупов А.А. ЭФФЕКТИВНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ НА СУБЪЕКТАХ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА // Экономика и социум. 2023. №4-1 (107). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/effektivnoe-ispolzovanie-chelovecheskih-resursov-na-subektah-malogo-predprinimatelstva> (дата обращения: 08.01.2024).
23. Otto, M., & Thornton, J. (2023). SAYYOHLAR UCHUN YOVVOYI TABIAT FAROVONLIGINI OSHIRISHDA MARKETINGDAN FOYDALANISH. QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 9, 106-108.
24. Turg‘unov, J. A. (2023). MAMLAKATIMIZDA YASHIL IQTISODIYOTNI JORIY ETISH HOLATI VA ASOSIY YO‘NALISHLARI. QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 9, 85-87.

25. Turg'unov, J. A. (2024). SANOAT KORXONALARINING ATROF-MUHITGA TA'SIRINI BAHOLASHDA EIA TIZIMINI JORIY ETISHNING XORIJ TAJRIBASI. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 11, 33-36.
26. Turg'unov, J. (2024). Modern trends in assessing the impact of industrial development on the environment. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 2(7). Retrieved from <https://yashil-iqtisodiyo-taraqqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/2487>
27. Turgunov Jasurbek. (2024). SANOAT KORXONALARINING ATROF MUHITGA TA'SIRINI KAMAYTIRISH YO'LLARI. Yosh Tadqiqotchi Jurnal, 3(5), 15–24. Retrieved from <https://2ndsun.uz/index.php/yt/article/view/678>
28. Siddikova Farangizkhon, & Turgunov Jasurbek. (2024). THE INFLUENCE OF IOT ON THE BUSINESS SECTOR'S ECONOMIC LANDSCAPE. Yosh Tadqiqotchi Jurnal, 3(5), 36–41. Retrieved from <https://2ndsun.uz/index.php/yt/article/view/685>
29. Turgunov Jasurbek, (2024) Innovative methods for assessing the environmental impact of industrial enterprises' development based on the sustainable development goals, Biznes-Ekspert, "Biznes-Daily Media", 49-52
30. Turg'unov, Jasurbek. (2024). BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASH VA ATROF MUHITGA TA'SIRNI KAMAYTIRISHDA XALQARO KELISHUVLARNING AHAMIYATI. Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil. 2. 257-261. 10.60078/2992-877X-2024-vol2-iss10-pp257-261.
31. Turg'unov, J. A. (2023). Sanoat korxonalarini rivojlantirishda aylanma iqtisodiyot amaliyotini joriy etish masalalari. "Nordic" ilmiy-amaliy elektron jurnali 2025 | Journal article, DOI: 10.69949/nordic-0000009

O'QUVCHILARNING TADBIRKORLIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH YO'LLARI

Melibayeva Gulxon Nazrullaevna

Qo'qon Universiteti Xalqaro turizm va iqtisodiyot kafedrasida katta o'qituvchisi

g.melibayeva@kokanduni.uz (+998916900029)

Annotatsiya. Ushbu maqola o'quvchilarning tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish yo'llarini o'rganadi. Raqamli ta'lim platformalari, virtual va qo'shimcha reallik (VR/AR), sun'iy intellekt (AI) va ta'limiy o'yinlarning (SimCity, Tycoon games) tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishdagi samaradorligi tahlil qilinadi. Innovatsion texnologiyalardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirish va tadbirkorlikka tayyorlashda yangi imkoniyatlar yaratadi.

Kalit so'zlar: tadbirkorlik ko'nikmalari, innovatsion texnologiyalar, raqamli ta'lim platformalari, virtual reallik, qo'shimcha reallik, sun'iy intellekt, ta'limiy o'yinlar.

Аннотация. В данной статье исследуются пути использования инновационных технологий в формировании предпринимательских навыков студентов. Анализируется эффективность цифровых образовательных платформ, виртуальной и дополненной реальности (VR/AR), искусственного интеллекта (ИИ) и образовательных игр (SimCity, Tycoon games) в развитии предпринимательских навыков. Инновационные технологии делают